

ПРВА ЕВРОПСКА ЛЕТЊА ШКОЛА
„КУЛТУРА И ТЕХНОЛОГИЈА“

Марија Стиковић*
Матична библиотека „Вук Караџић“
Пријепоље

На Универзитету у Лајпцигу је од 27. до 31. јула 2009. године одржана прва Европска летња школа под називом „Култура и технологија“. Овај петодневни семинар окупио је 36 учесника из европских земаља (Немачке, Француске, Холандије, Мађарске, Пољске, Турске, Украјине, Русије, Кипра, Италије и Србије) и признате предаваче са европских универзитета који су учествовали у значајним пројектима из области дигиталне хуманистике.

Циљ летње школе која је ове године одржана по први пут, а која има потенцијала да постане традиционални годишњи семинар, је повезивање области културе и нових информационих и комуникационих технологија у циљу очувања културног наслеђа.

Летња школа је намењена студентима завршних година основних студија, студентима постдипломских, докторских и постдокторских студија, предавачима, библиотекарима и

свима који се на неки начин баве применом рачунарских метода у области хуманистике, посебно у библиотекама или архивима на теоријском, експерименталном или практичном нивоу.

Проф. др Елизабет Бур је на Факултету друштвених наука, где се семинар државао, 27. јула поздравила учеснике школе и укратко је изнела мотиве који су је подстакли на организовање семинара. Она је указала на комплексан, узајамно зависан однос који имају друштвене науке усмерене на проучавање и очување културе, културног памћења и језика и нове информационе и комуникационе технологије. Рачунарске науке још увек не препознају у довољној мери вредност садржаја које нуде хуманистичке науке, а сва поља друштвених наука у којима би могле бити примењене рачунарске методе, софтверски и хардверски системи још увек нису до краја

* marija.stikovic@gmail.com

истражена. Са друге стране, управо ови садржаји би могли да допринесу даљем напретку информатике јер би изналажење начина за обраду комплексних и дифузних података којима се хуманистика служи могло да доведе до развоја нових софтверских и хардверских решења.

Др Бур је указала и на чињеницу да се рачунарске методе у хуманистици користе у последњих 30 година, али да њихово изучавање углавном није присутно у наставним програмима факултета друштвених наука. Интеграција ових садржаја у наставне планове факултета друштвених наука и оспособљавање њених студената да користе ИТ могло би да допринесе бољем међусобном разумевању ових дисциплина и рушењу условне поделе на „мушке“ (тешке) и „женске“ (лаке) студије. Прожимање ових дисциплина могло би да доведе до стварања нових знања.

Летња школа је стога посвећена идеји да се окупе студенти и млади стручњаци из хуманистичких наука, техничких и информатичких факултета како би се отворио простор за њихов дијалог и стицање нових знања и вештина из области рачунарске технологије и њене примене у култури, друштвеним наукама, библиотекама и архивима. У ужем смислу, ова школа има за циљ да студентима друштвених наука пружи могућност да стекну практична знања потребна за примену рачунарских метода на пољу дигитализације, дескрипције, анализе и стварања садржаја у области хуманистике, као и да пружи увид у теоретска питања и отвори нове перспективе у погледу проучавања језика, културе и културног памћења и превођења.

Осим др Бур, која је у највећој мери заслужна за организацију скупа, добродошлицу полазницима школе у име Универзитета пожелио је и проф. др Мартин Шегел, проректор за истраживање и младе научнике.

Настава у Летњој школи се одвијала кроз четири различите радионице. Полазници су морали да се одреде за једну од понуђених радионица које су од понедељка до петка реализоване кроз 15 деведесетоминутних сесија. Одржане су следеће радионице:

– **Корпус и анализа корпуса у језику (и књижевности)**

Предавач: Шефан Гриз, професор лингвистике са Одсека за лингвистику Универзитета у Санта Барбари (САД);

– **Онлајн издаваштво уз примену XML-а и TEI-ја**

Предавач: Алехандро Биа, професор статистике, математике и информатике на шпанском Универзитету Мигел Ернандез у Елчи.

– **Анализа текста у дигиталној хуманистици. Методе и алати**

Предавач: Јан Рибицки, професор на Институту за савремене језике Педагошког универзитета у Кракову.

– **Транскрибовање и дескрипција примарних извора уз примену TEI-ја и XML-а**

Предавачи: Кристиане Фриц, истраживач сарадник на Берлинско-Бранденбушкој академији наука и хуманистике и Малте Ребајн са Мур института Националног универзитета у Ирској.

По завршетку последње сесије радионица свакодневно су одржавана предавања намењена не само учесницима Летње школе, већ и другим заинтересованим студентима. Теме предавања биле су утицај који технолошки развој има на хуманистичке науке, однос између хуманистике, информатике и инжењерства, успостављање сарадње између европских универзитета како би се младим истраживачима и студентима омогућило стицање знања специфичних за појединачне дисциплине али и она која повезују више различитих дисциплина.

Првог дана семинара предавање на тему „Примена мултимедија и мултидисциплинарна сарадња“ одржао је проф. Тапио Сепанен, професор биомедицинског инжењерства Универзитета у Оулу у Финској. Проф. Сепанен је у свом предавању указао на чињеницу да је развој и коришћење мултимедија покренуло бројне промене у различитим областима, те да се обим мултимедијалне грађе свакодневно увећава. Једно од поља његовог интересовања – *Обрада мултимедијалног сигнала* тиче се налажења начина да се мултимедијална грађа што ефикасније претражи. Реч је о томе да би машине за претраживање у будућности требало да разумеју и садржај неког документа, а не само његов наслов. Ове сложене анализе захтевају напредне технике за интерпретацију текста, звучног и визуелног материјала. Да би се остварио овај вид интелигентне претраге потребан је интердисциплинаран приступ проблему што подразумева сарадњу стручњака из области информационе технологије, примењене математике, лингвистике.

У уторак, 28. јула, предавање на тему „Како нови медији уносе корените промене у библиотеке“ одржао је проф. Улрих Јоханес Шнајдер, професор филозофије и директор Универзитетске библиотеке у Лајпцигу. Према његовим речима, нема сумње да ће библиотеке будућности изгледати другачије од свега онога што смо до сада имали прилике да видимо. Од библиотека у прошлости као институција које су од места за привилеговане кориснике полако постајале доступне све широм јавности и библиотека у садашњости које су у најбољем случају хибридне творевине, библиотеке будућности ће се разликовати по томе што ће неизбежно све више бити упућене на Интернет и дигиталну грађу, а све мање на папирне изворе. Актуелне теме када су у питању библиотеке будућности биће сигурно питања формата, приступа грађи, изгледа сучеља, облика у којем ће се грађа чувати. На

овом пољу већ су уочљиве знатне промене – електронске књиге и уређаји за читање попут Sony Reader-а, Amazon Kindle-а и „паметних телефона“ постају све напреднији и лакши за употребу, а ускоро се очекује и масовнија производња електронског папира¹. Покренуто је више пројеката чији је циљ стварање глобалних каталога библиотека, попут пројекта MICHAEL (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe), WorldCat. Будући трендови у библиотекарству обично предвиђају све веће коришћење машина од стране све мање људи. Упркос оваквим предвиђањима, бележи се повећана употреба читаоница чиме се афирмише једна од занемарених функција

библиотеке – библиотеке као места за живот. Др Шнајдер је указао и на значај који за академску заједницу и стручњаке има дигитализација рукописа чиме се омогућава њихово реконструисање и поновно спајање, јер није редак случај да се делови једног рукописа чувају у различитим библиотекама. Универзитетска библиотека у Лајпцигу укључена је у више пројеката који ће допринети дигитализацији рукописа и стварању њихових каталога. Важнији пројекти ове врсте у којима библиотека учествује су: пројекат дигитализације 55 исламских рукописа, PAPYRUS PORTAL, портал за претрагу колекција папи-

¹ Електронски папир је дисплеј који подражава обичну хартију, слова која се исписују на том дисплеју су приближног истог квалитета као слова написана мастилом на обичном папиру.

руса које се налазе у неколико немачких библиотека, и CODEX SINAITICUS PROJEKT, у који су поред Универзитетске библиотеке у Лајпцигу укључене и Британска библиотека, Руска национална библиотека, манастир свете Катарине са Синајске горе и који има за циљ повезивање делова овог кодекса старог 1600 година и његово представљање у дигиталном облику.

О фазама у развоју рачунара и њиховим применама, од великих централних рачунара из 70-их година 20. века до семантичког веба, као и о њиховој примени у хуманистичким наукама и лингвистици говорио је Дино Буцети, професор историје средњовековне филозофије Универзитета у Болоњи, у предавању „**Дигитална хуманистика: одакле долази и куда стреми?**“

Последње предавање са насловом „**Хуманистичке науке и информатика: из личне перспективе**“, у четвртак 30. јула, одржао је Улрих Ајзенекер, професор информационих системаи софтверског инжењерства Универзитета у Лајпцигу.

Последњег дана семинара одржан је округли сто на тему „**Дигитална хуманистика – Нова питања? Нова удруживања?**“. Учесници округлог стола били су проф. Елизабет Бур, проф. Дино Буцети, проф. Улрих Шнајдер, проф. Улрих Ајзенекер, проф. Харолд Шорт, директор Центра за рачунарство у хуманистички Кингс колеџа у Лондону, проф. Роберт Холандер са Универзитета у Лајпцигу, проф. Улрих Брилер, историчар, представник градских власти Лајпцига, и Ејми Ромер, студенткиња романистике на Универзитету у Лајпцигу.

Учесници округлог стола дали су своје виђење тренутног стања и могућности повезивања хуманистичких наука и технологије. Општа је оцена да нема знакова да ће се технолошки развој успорити и да је постало неизбежно да се технолошка достигнућа још

више примењују и у области друштвених наука. Поље укрштања хуманистичких наука и технологије отвара бројне могућности настанка нових дисциплина и знања. Указано је на предности које нове технологије доносе, између осталог, култури и на губљење монопола на приступ знању. Стављање рукописа и књига на исти ниво што се постиже дигитализацијом, револуционарана је идеја у људској историји. Дигитализацијом се не постиже само превођење рукописа у дигитални облик, већ се омогућава изградња нових производа успостављањем веза међу постојећим, као што је довршавање или спајање рукописа. Нови трендови доносе промену начина истраживања и доводе до интензивније сарадње и брже комуникације између научника.

Један од битних проблема према мишљењу свих учесника је непостојање дигиталне хуманистике као дисциплине која се засебно изучава. Према речима проф. Буцетија, изучавање дигиталне хуманистике мора да се институционализује. За сада се ова област изучава на курсевима у оквиру основних и мастер студија, међутим, још увек није могуће да се добије звање професора дигиталне хуманистике. Једно од решења је промовисање ове иницијативе на европском нивоу и оснивање мастер студија на неком од европских универзитета по чијем завршетку би студенти могли да се врате на матичне универзитете и пренесу стечена знања. Овим би се остварила идеја о већој покретљивости студената у Европи, али и идеја о драгоцености преношења знања.

Прилику да представе пројекте на којима раде имали су и полазници семинара. Једна од запаженијих била је презентација Томе Тасовца који је представио пројекат дигиталне платформе за српски језик и књижевност „Транспоетика“, који је представљен у часопису Инфотека из 2009.

Курс **Онлајн издаваштво уз примену XML-а и TEI-ја** су поред мене похађала још 4 учесника летње школе. Овај интензивни курс који је одржао проф. Алехандро Биа пружио нам је увид у основне начине представљања текста у електронском облику, основе обележавања текста, XML, обликовање структуре документа (уз употребу DTD-а и XML шеме), TEI. Проф. Биа је представио пројекат изградње **Виртуелне библиотеке Мигел де Срвантес** у Елчи у којем је и сам учествовао и указао на основне фазе и проблеме које прате овакве пројекте. У оквиру ове радионице Мар Караско, продекан Правног факултета Универзитета у Аликантеу, упознала нас је са законском регулативом из области ауторских права, најчешћим облицима њиховог кршења на Интернету и значајем њиховог регулисања приликом изградње дигиталних колекција.

Летња школа „Култура и технологија“ организована је у склопу прославе 600 година постојања Универзитета у Лајпцигу, а захваљујући бројним спонзорима полазницима су покривени трошкови путовања и боравка у Лајпцигу.

EUROPÄISCHE SOMMER- UNIVERSITÄT „KULTUREN UND TECHNOLOGIEN“

EUROPEAN SUMMER SCHOOL
„CULTURE & TECHNOLOGY“

UNIVERSITÉ D'ÉTÉ EUROPÉENNE
„CULTURES & TECHNOLOGIES“

UNIVERSIÀ D'ESTATE EUROPEA
„CULTURE & TECNOLOGIE“

UNIVERSIDAD EUROPEA DE VERANO
„CULTURAS & TECNOLOGIAS“

Universität Leipzig /
University of Leipzig

27.-31.07.2009

600 JAHRE

UNIVERSITÄT LEIPZIG

